

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowka
Janusz Grzelek
Michał Nawrocki
Marek Antoni Nowicki
Teresa Romer
Stefan Starczewski

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Jerzy Ciemniwski
Sekretarz: Adam Bodnar
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

1. dr. 1665/11

List otwarty Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

25 maja 2011 r.

W dniu 27 maja 2011 r. rozpoczyna się oficjalna wizyta Prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Baracka Obamy w Polsce. W związku z tym zdarzeniem, Helsińska Fundacja Praw Człowieka („HFPC”) pragnie zwrócić uwagę na kwestię domniemanego istnienia na terytorium Polski tajnych więzień Centralnej Agencji Wywiadowczej („CIA”), w których osoby podejrzewane o działalność terrorystyczną były nielegalnie przetrzymywane, przesłuchiwane i poddawane torturom. Do dnia dzisiejszego sprawa ta nie została wyjaśniona i jako taka, zdaniem HFPC, stanowi jeden z najpoważniejszych tematów w zakresie stosunków polsko-amerykańskich.

Po zamachach z 11 września 2001 r., w ramach „wojny z terroryzmem” administracja Prezydenta George’a W. Busha zapoczątkowała tajny program przesłuchań prowadzony przez CIA. Obejmował on wiele państw w różnych częściach świata, gdzie zlokalizowano tajne więzienia, w których torturowano osoby podejrzewane o powiązania z Al-Kaidą. Z powszechnie dostępnych informacji wynika, że taki ośrodek najprawdopodobniej funkcjonował również w Polsce.

W związku z tą sprawą pojawiły się poważne podejrzenia, że na terytorium naszego kraju doszło do notorycznego naruszenia przepisów Konstytucji RP, w tym art. 40 Konstytucji, który ustanawia bezwzględny zakaz stosowania tortur. Nie przewiduje on żadnych wyjątków od tej zasady, nawet w postaci, często przywoływanej, polskiej racji stanu. Poddawanie torturom kogokolwiek, nawet osób oskarżonych o działalność terrorystyczną, bez względu na okoliczności nie może być zatem usprawiedliwione. Niedopuszczalne jest również udostępnianie części terytorium funkcjonariuszom państw trzecich i umożliwianie przesłuchiwania osób z użyciem nielegalnych metod, nawet jeżeli władze polskie nie uczestniczyły bezpośrednio w takich działaniach.

Kwestia zaangażowania państw w program tajnych lotów i więzień CIA wzbudziła ogromne zainteresowanie instytucji międzynarodowych. Po opublikowaniu pierwszych informacji w listopadzie 2005 r. przez „The Washington Post” oraz Human Rights Watch, sprawę tę zbadały specjalnie powołane komisje Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy pod przewodnictwem senatora Dicka Marty’ego, Komisja Tymczasowa Parlamentu Europejskiego oraz komisja Specjalnych Sprawozdawców ONZ: Manfreda Nowaka i Martina Scheinina. Ustalenia wszystkich instytucji potwierdziły, że na terytorium Polski funkcjonowały tajne ośrodki CIA.

Co więcej, sprawa ta pozostaje w zakresie zainteresowania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, Komitetu Praw Człowieka ONZ, a także Amnesty International czy Human Rights

Watch. Dla przykładu, w czerwcu 2010 r. Komisarz Praw Człowieka RE Thomas Hammarberg oświadczył, że nadszedł najwyższy czas, by przerwać zмовę milczenia, jaka powstała wokół tematu współdziałania rządów państw europejskich w łamaniu praw człowieka w ramach podejmowanych od września 2001 r. działań związanych ze zwalczaniem terroryzmu. Ponadto Komitet Praw Człowieka ONZ w rekomendacjach kierowanych do rządów państw stale podkreśla wagę tego problemu. W 2010 r., na przykład, stwierdził, że Polska powinna przeprowadzić bezstronne, kompleksowe i skuteczne śledztwo, którego ustalenia zostaną ujawnione opinii publicznej.

Od 2008 r. toczy się postępowanie przygotowawcze przed polskimi organami sprawiedliwości mające na celu wyjaśnienie kwestii zaangażowania Polski w tajny program CIA. Aktualnie jest ono prowadzone przez Wydział V do Spraw Przeszeczności Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie i dotyczy podejrzenia przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy państwowych będących najwyższymi przedstawicielami władz polskich, tj. czynu z art. 231 § 1 Kodeksu karnego (sygn. akt Ap V Ds. 37/09).

Z uwagi na wielopłaszczyznowy wymiar sprawy, w celu zapewnienia jej należytego wyjaśnienia konieczne jest wykorzystanie międzynarodowych instrumentów prawnych, takich jak pomoc prawna udzielona przez władze amerykańskie w ramach Porozumienia o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych zawartego między Rzeczpospolitą Polską a USA. Dnia 7 października 2009 r. Departament Sprawiedliwości USA poinformował jednak, że wniosek ten nie zostanie zrealizowany z uwagi na bezpieczeństwo lub inny podobny interes państwa. W opinii HFPC władze amerykańskie poprzez tę odmowę *de facto* doprowadziły do zablokowania możliwości kompleksowego i pełnego wyjaśnienia sprawy.

Co więcej, można odnieść wrażenie, że takie stanowisko jest akceptowane przez Rząd RP. W dniu 22 marca 2011 r. polska prokuratura skierowała do Departamentu Sprawiedliwości USA kolejny wniosek o udzielenie pomocy prawnej. Pomimo, że skuteczność śledztwa w dużej mierze zależy od jego realizacji, wydaje się, że po stronie władz polskich brakuje politycznej woli wsparcia działań prokuratury. Zważywszy na odmowę władz amerykańskich z 2009 r., istnieje uzasadniona obawa, że bez pomocy ze strony najwyższych organów władzy, Premiera RP lub Ministra Spraw Zagranicznych, skuteczne uzyskanie pomocy prawnej nie będzie możliwe.

Ponadto w ostatnim czasie wyłączono prokuratora Jerzego Mierzewskiego z postępowania przygotowawczego dotyczącego tajnych więzień CIA – jednego z najważniejszych obecnie śledztw w Polsce, którego wyniki mogą mieć istotne znaczenie dla polskich elit politycznych. Został on zastąpiony przez Waldemara Tyla, mianowanego niedawno zastępcą Prokuratora Apelacyjnego w Warszawie.

Powyższa decyzja nie tylko zaskakuje, ale jest również źródłem wielu niejasności. Po pierwsze, powstaje poważna wątpliwość, czy nie była ona umotywowana politycznie i czy nie została podjęta w związku ze zbliżającą się wizytą Prezydenta Baracka Obamy w Polsce. Po drugie, pojawia się wątpliwość, czy taka zmiana na stanowisku prokuratora prowadzącego postępowanie może być zapowiedzią decyzji o umorzeniu śledztwa. Pragniemy podkreślić, że niedawno umorzono postępowanie na Litwie dotyczące zarzutu istnienia więzień CIA.

W związku z powyższym, na uwagę zasługuje kwestia przyszłości polsko-amerykańskiej współpracy politycznej. Wobec niemożności wyjaśnienia sprawy związanej z tak poważnymi naruszeniami Konstytucji RP i międzynarodowych zobowiązań oraz braku woli politycznej

do udzielenia Polsce jakiegokolwiek pomocy, pojawia się niezwykle istotne pytanie o zakres i kształt takiej współpracy.

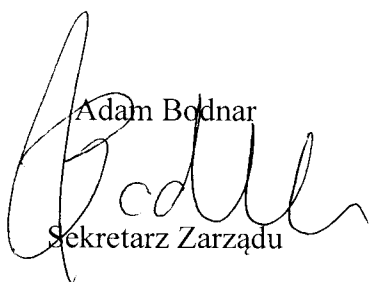
Sytuacja ta wymaga gruntownej analizy z uwagi na fakt, że ma ona negatywny wpływ na pozycję i znaczenie Polski na arenie międzynarodowej. W domenie publicznej pojawia się coraz więcej informacji potwierdzających zaangażowanie państwa polskiego w program tajnych lotów i więzień CIA. Z tego względu sprawa ta powinna stać się przedmiotem rzetelnego i efektywnego śledztwa, a osoby winne naruszeń powinny zostać pociągnięte do odpowiedzialności.

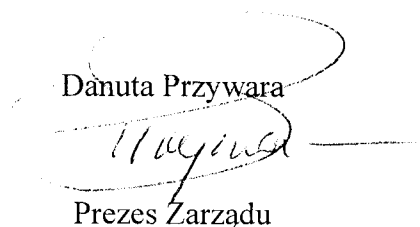
Naszym zdaniem Polska, by skutecznie promować prawa człowieka i zasadę rządów prawa w krajach będących na etapie transformacji ustrojowej, na przykład w państwach arabskich, sama musi przestrzegać standardów ochrony tych praw. W tym zakresie pragniemy zwrócić uwagę na oświadczenie Rządu RP dotyczące polskiej Prezydencji w Unii Europejskiej. Minister Spraw Zagranicznych stwierdził, że będzie służyć ona wzmocnieniu wizerunku Polski jako kraju, dla którego priorytetem jest ochrona praw człowieka i promowanie zasad demokratycznych. Jednakże tak długo, jak władze nie będą przyczyniać się do wyjaśnienia sprawy więzień CIA w Polsce, oświadczenia takie pozostaną pustymi deklaracjami nie odpowiadającymi rzeczywistości.

W związku z powyższym chcielibyśmy podkreślić, że wizyta Prezydenta Baracka Obamy w Polsce jest niepowtarzalną okazją do podjęcia dyskusji na temat wspólnej współpracy polsko-amerykańskiej zmierzającej do wyjaśnienia kwestii domniemanego istnienia tajnych więzień CIA na terytorium Polski.

Z tego względu Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie wezwać Rząd RP do zwrócenia się do Prezydenta Stanów Zjednoczonych o udzielenie wszelkiej pomocy w tej sprawie. Jednocześnie apelujemy do Prezydenta Baracka Obamy o udostępnienie wszelkich informacji koniecznych do jej wyjaśnienia.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Adam Bodnar
Sekretarz Zarządu

Danuta Przywara
Prezes Zarządu

